

KS. PAWEŁ MAKOSA

ZADANIA KATECHEZY PRZYGOTOWUJĄCEJ
DO SAKRAMENTU MAŁŻEŃSTWA W ŚWIETLE ADHORTACJI
AMORIS LAETITIA

THE TASKS OF CATECHESIS PREPARING FOR THE SACRAMENT OF MATRIMONY
IN THE LIGHT OF THE EXHORTATION *AMORIS LAETITIA*

Abstract. The present article is an attempt to answer Holy Father Francis's plea expressed in the exhortation *Amoris laetitia*, calling to better prepare young people for receiving the sacrament of matrimony. The problem that is shown is the answer to the question about the most important task that preparation for entering into marriage should carry out, so that it would be most efficient, that is, it would bear fruit in the form of the consciousness of the importance of the sacrament, of accepting all its attributes, of receiving the sacrament in a valid and honest way, and then deepening the relations with God and with the spouse throughout the life. The most important tasks of preparation to the sacrament of matrimony that can be found in the exhortation *Amoris laetitia* and that are subjected to analysis in the article include: preaching the Christian kerygma, care for chastity, promoting marriage and family, showing the value of marital fertility and mystagogue for the sacrament of matrimony.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Key words: catechesis; sacrament of matrimony; exhortation *Amoris laetitia*; Pope Francis.

Nie ulega wątpliwości, że w kulturze Zachodu małżeństwo przeżywa poważny kryzys. Przejawia się on w coraz mniejszej liczbie zawieranych małżeństw oraz dynamicznie wzrastającej liczbie rozwodów¹. Ludzie coraz rzadziej decydują się na zawarcie związku małżeńskiego, a ci, którzy podejmą taką decyzję, w bardzo

Ks. dr hab. PAWEŁ MAKOSA, prof. KUL – Katedra Teologii Pastoralnej Wydziału Teologii KUL; adres do korespondencji: ul. Radziszewskiego 7, 20-950 Lublin, e-mail: makosa@kul.pl

¹ Zob. J. STALA, *Rodzina XXI wieku w perspektywie nauczania Jana Pawła II*, „Polonia Sacra” 19 (2015), nr 4 (41), s. 159.

wielu przypadkach zrywają więź małżeńską już po kilku latach. Jest to niewątpliwie bardzo poważny problem społeczny uderzający w same podwaliny państw i narodów. Jest to także problem natury religijnej. Z chrześcijańskiego punktu widzenia małżeństwo i rodzina są bowiem podstawowym powołaniem człowieka rozpatrywanym w perspektywie zbawczej. Co więcej, w Kościele katolickim trwanie w związku niesakramentalnym uniemożliwia przystępowanie do sakramentów. Kryzys małżeństwa i rodziny jest więc niezwykle poważnym problemem, któremu należy stawić czoła.

Wśród wielu możliwości działania na rzecz trwałości małżeństwa znajduje się także przygotowanie do sakramentu małżeństwa. Należy zatem pilnie rozważyć aktualny stan tego przygotowania i podjąć starania o jego większą efektywność. Chodzi przede wszystkim o to, aby młodzi ludzie zrozumieli istotę i dostrzegli piękno małżeństwa sakramentalnego, a w konsekwencji chcieli zakładać rodziny i potrafili w nich odnaleźć trwałe szczęście. Przygotowanie do małżeństwa nie przewycięży oczywiście wszystkich problemów, ale może i powinno uwzględnić współczesne wyzwania i w ten sposób wspomagać przyszłych małżonków w formowaniu katolickich rodzin.

W sukurs tym oczekiwaniom przychodzi adhortacja apostolska papieża Franciszka pt. *Amoris laetitia*. Jest ona owocem dwóch synodów poświęconych rodzinie, które odbyły się w latach 2014 i 2015. Adhortacja została podpisana 19 marca i ogłoszona 8 kwietnia 2016 roku. Składa się ona z dziewięciu następujących rozdziałów: *W świetle słowa; Rzeczywistość rodzin i wyzwania; Spojrzenie skierowane na Jezusa: powołanie rodziny; Miłość w małżeństwie; Miłość, która staje się owocna; Niektóre perspektywy duszpasterskie; Umocnić wychowanie dzieci; Towarzyszyć, rozpoznać i włączyć to, co kruche; Duchowość małżeńska i rodzinna*². W odniesieniu do przygotowania młodzieży do zawarcia sakramentalnego związku małżeńskiego papież Franciszek pisze w tym dokumencie następujące słowa: „Złożona rzeczywistość społeczna oraz wyzwania, przed jakimi stoi dziś rodzina, wymagają większego zaangażowania całej wspólnoty chrześcijańskiej w przygotowanie narzeczonych do małżeństwa” (AL 206). Odwołując się do opinii Ojców synodalnych, Franciszek stwierdza także, że „istnieje konieczność większego zaangażowania całej wspólnoty, z podkreśleniem szczególnego znaczenia świadectwa samych rodzin, a także zakorzenienia przygotowania do

² Jedna z pierwszych analiz tego dokumentu ukazała się w języku włoskim: A. SPADARO, «Amoris Laetitia». *Struttura e significato dell'Esortazione apostolica post-sinodale di Papa Francesco*, „La Civiltà Cattolica”, 23 kwietnia 2016, s. 105-128.

małżeństwa w procesie inicjacji chrześcijańskiej, z zaakcentowaniem powiązania małżeństwa ze chrztem oraz innymi sakramentami. Dostrzeżono także potrzebę specyficznych programów przygotowania do małżeństwa, które byłyby prawdziwym doświadczeniem uczestnictwa w życiu kościelnym i pogłębiałyby różne aspekty życia rodzinnego³” (AL 206). Powyższy apel papieża odnosi się przede wszystkim do przygotowania bliższego i bezpośredniego do sakramentu małżeństwa, ale rozumie on je bardzo szeroko. W dalszej części adhortacji papież pisze: „należy znaleźć sposoby, poprzez rodziny misyjne, własne rodziny narzeczonych i różne środki duszpasterskie, by zaoferować przygotowanie dalsze, które spowodowałoby dojrzewanie ich miłości poprzez towarzyszenie wypełnione bliskością i świadectwem” (AL 208).

Niniejszy artykuł jest próbą odpowiedzi na apel Ojca Świętego Franciszka wzywający do lepszego przygotowania młodych ludzi do zawarcia sakramentu małżeństwa. Jego problemem jest odpowiedź na pytanie o najważniejsze zadania, jakie powinno wypełniać przygotowanie do małżeństwa, żeby było jak najbardziej skuteczne, czyli owocowało świadomością znaczenia tego sakramentu, akceptacją wszystkich jego przymiotów, ważnym i godziwym przyjęciem sakramentu małżeństwa, a następnie pogłębianiem relacji z Bogiem i małżonkiem przez całe życie. Do głównych zadań formacji do sakramentu małżeństwa, odczytanych z adhortacji *Amoris laetitia* i poddanych analizie w tym artykule, należą następujące: głoszenie kerygmatu chrześcijańskiego, troska o czystość, promocja małżeństwa i rodziny, ukazywanie wartości małżeńskiej płodności oraz mistagogia do sakramentu małżeństwa.

1. GŁOSZENIE KERYGMATU CHRZEŚCIJAŃSKIEGO

Spośród tych osób, które decydują się na małżeństwo, pewna część poprzestaje na związku cywilnym i nie zawiera sakramentu małżeństwa. Według Głównego Urzędu Statystycznego w 2014 roku w Polsce zawarto 117231 katolickich, sakramentalnych związków małżeńskich, mających również skutki cywilne (małżeństwa konkordatowe), 994 pozakatolickich związków wyznaniowych oraz 70370 związków tylko cywilnych⁴. Okazuje się zatem, że nawet w kraju, uważa-

³ III Nadzwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, *Relatio Synodi* (18 października 2014), nr 39. Dalej: *Relacja Synodu 2014*. W niniejszym artykule odwołania do dokumentów synodalnych będą podawane za adhortacją *Amoris laetitia*.

⁴ Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik demograficzny*, Warszawa 2015, s. 192-193, 206.

nym powszechnie za katolicki, ponad jedną trzecią wszystkich zawieranych małżeństw stanowią związki cywilne. Do głównych przyczyn takiego stanu rzeczy należy zapewne brak wiary oraz przeszkody uniemożliwiające zawarcie sakramentalnego związku małżeńskiego, w tym przede wszystkim istniejący już węzeł małżeński. Faktem jest jednak to, że dynamicznie wzrasta liczba osób żyjących ze sobą przez wiele lat, ale bez zawierania związku małżeńskiego.

Wobec powyższych faktów powstaje pytanie w jaki sposób skłonić młodych ludzi do zawierania sakramentalnego związku małżeńskiego. W tym kontekście warto przytoczyć słowa papieża Franciszka z adhortacji *Amoris laetitia*: „Istnieje wiele uprawnionych sposobów organizowania bezpośredniego przygotowania do małżeństwa, a każdy Kościół lokalny rozezna, który z nich jest najlepszy, zapewniając odpowiednią formację, która jednocześnie nie zniechęci młodych do sakramentu. Nie chodzi o przedstawienie im całego katechizmu lub nasycenie ich zbyt wieloma kwestiami. [...] Ważniejsza jest jakość niż ilość, a priorytetowo należy potraktować – wraz z odnowionym przepowiadaniem *kerygmy* – te treści, które przekazywane w sposób atrakcyjny i przyjazny pomogą im zaangażować się w proces trwający całe życie” (AL 207). Warto zauważyć, że we wcześniejszej części tej adhortacji papież przywołuje słowa, które zamieścił już w adhortacji *Evangelii gaudium*: „cała formacja chrześcijańska jest przede wszystkim pogłębieniem *kerygmy*” (EG 165; AL 58).

Można zatem stwierdzić, że pierwszym i najważniejszym zadaniem formacji do sakramentu małżeństwa jest głoszenie *kerygmatu* chrześcijańskiego, czyli zwiastowanie miłości Boga do człowieka, wyrażonej najpełniej w Jezusie Chrystusie⁵. Głoszenie *kerygmatu* zawsze zawiera w sobie wezwanie do udzielenia odpowiedzi wiary oraz do nawrócenia. Akcentowanie *kerygmatu* w przygotowaniu do małżeństwa może wydawać się pewnym paradoksem, ale przecież podstawowym warunkiem przyjęcia każdego sakramentu jest wiara⁶. Zrozumiała jest zatem troska o wiarę nupturientów, którzy zamierzają zawrzeć sakramentalny związek małżeński. Faktem jest także to, że młodzież, przynajmniej w Europie, coraz częściej deklaruje się jako niewierząca lub obojętna na sprawy wiary. Jednocześnie jednak bardzo często narzeczeni, choćby tylko ze względu na tradycję, chcą zawrzeć małżeństwo kościelne. W takiej sytuacji duszpasterzom pozostają dwie możliwości –

⁵ Zob. E. PORADA, *Jakie przygotowanie do małżeństwa w Kościele XXI wieku?*, „Studia Salvatoriana Polonica” 8 (2014), s. 53; Por. A. OFFMAŃSKI, *W kierunku katechezy ewangelizacyjnej. Polska katecheza młodzieżowa w latach 1945–2000*, Szczecin 2000, s. 210–211.

⁶ Por. D. KURZYDŁO, *Przygotowanie do małżeństwa jako forma katechezy dorosłych*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 21 (2013), s. 30.

albo odmówić sakramentu, albo odpowiednio do niego przygotować, pomagając przede wszystkim w nawróceniu⁷. Ta druga perspektywa jest bez wątpienia najwłaściwsza. Nie można także zapominać, że wiara w Boga i świadomość przysięgi złożonej przed Jego Majestatem stanowi najsilniejszą motywację do troski o trwałość małżeństwa. Głoszenie kerygmatu chrześcijańskiego jest zatem pierwszym i podstawowym zadaniem formacji do sakramentu małżeństwa. Słusznie zauważa M. Brzeziński: „Niewątpliwie potrzeba jest dziś takiego przygotowania do sakramentu małżeństwa, które pozwalałoby na zrozumienie przez narzeczonych sakramentalności ich związku. Przygotowanie takie powinno wprowadzić kandydatów do małżeństwa w misterium ich spotkania w sakramencie z Jezusem Chrystusem i Jego miłością. Aby tak się stało konieczna jest pomoc narzeczonym w odkryciu ich wiary, ich osobowej relacji z Jezusem Chrystusem, która pozwoli na budowanie w małżeństwie ich jedności z Jezusem”⁸.

2. TROSKA O CZYSTOŚĆ

W adhortacji *Amoris laetitia* papież Franciszek wielokrotnie przypomina o wartości cnoty czystości w życiu człowieka, pisząc, że „jest ona cennym warunkiem autentycznego rozwoju prawdziwej miłości międzysobowej” (AL 206). Czystość powinna stać się ważnym aspektem szczególnie przygotowania dalszego i bliższego do sakramentu małżeństwa⁹. Chodzi bowiem o to, żeby już w okresie wczesnego dojrzewania ukazywać jej wartość i przestrzegać przed zgubnymi skutkami jej lekceważenia. Papież Franciszek i jego poprzednicy kładą tak silny nacisk na wychowanie do czystości ze względu na bardzo duże znaczenie ludzkiej seksualności, a z drugiej strony z powodu bardzo brzemiennej konsekwencji rozwiązłości w tej dziedzinie. Nie chodzi więc o deprecjonowanie cielesności i seksualności, ale ukazanie ich prawdziwego piękna i właściwych sposobów przeżywania. W tym kontekście, w adhortacji *Amoris laetitia*, papież Franciszek przywołuje słowa swojego poprzednika Benedykta XVI, który pisał: „Jeżeli człowiek dąży do tego, by być jedynie duchem i chce odrzucić ciało jako dziedzictwo tylko zwierzęce,

⁷ Por. M. DZIEWIECKI, *Program formacyjny dla narzeczonych – przygotowanie do sakramentu małżeństwa*, „Studia nad Rodziną” 7 (2003), nr 1, s. 147.

⁸ M. BRZEZIŃSKI, *Przygotowanie do celebracji sakramentu małżeństwa jako sakramentu wiary i miłości*, „Studia Teologiczne” 27 (1990), s. 130.

⁹ Zob. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, Warszawa 2003, s. 22.

wówczas duch i ciało tracą swoją godność¹⁰. Sam papież Franciszek pisze jeszcze bardziej zdecydowanie: „Zjednoczenie seksualne, przeżywane po ludzku i uświęcone przez sakrament, jest z kolei dla małżonków drogą wzrastania w życiu łaską” (AL 74).

Powyższe stanowisko ostatnich papieży wpisuje się w szerokie nauczanie Kościoła na temat ludzkiej płciowości. Warto przypomnieć, że w *Katechizmie Kościoła Katolickiego dla Młodych „Youcat”*¹¹ wyraźnie widać niezwykle zdecydowaną afirmację ludzkiej seksualności. Jego autorzy, w nawiązaniu do *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, piszą: „Bóg stworzył człowieka jako mężczyznę i kobietę. Stworzył ich, by byli dla siebie nawzajem i dla miłości. Stworzył ich, uzdalniając do erotycznego pożądania i rozkoszy. Stworzył ich do przekazywania życia” (*Youcat* 400; por. KKK 2331-2333, 2335, 2392). Jednocześnie Kościół zdecydowanie podkreśla, że aktywność seksualna możliwa jest tylko w małżeństwie: „Ponieważ miłość jest tak wielka i tak święta, Kościół żarliwie prosi młodych ludzi, aby wstrzymali się od aktywnego życia seksualnego do chwili, kiedy się pobiorą” (*Youcat* 407). Także Papieska Rada ds. Rodziny w dokumencie zatytułowanym *Ludzka płciowość. Prawda i znaczenie* mówi o konieczności wychowania do czystości m.in. ze względu na odkrywanie własnego powołania do małżeństwa lub rezygnacji z niego dla Królestwa Bożego¹². W formacji do przyjęcia sakramentu małżeństwa nie może zatem zabraknąć ukazania piękna seksualnego zjednoczenia w małżeństwie, ale również zdecydowanego wezwania do abstynencji seksualnej przed ślubem kościelnym.

Kwestia wychowania do czystości staje się szczególnie ważna w kontekście współczesnych zagrożeń. Należą do nich przede wszystkim wszechobecna pornografia, prostytutka, pozamałżeńskie współżycie itp. Efektem postmodernistycznej kultury jest także wręcz powszechna akceptacja dla tego typu zjawisk, zwłaszcza wśród ludzi młodych¹³. Papież Franciszek w *Amoris laetitia*, w nawiązaniu do Synodu Biskupów z 2014 roku, dostrzega te zagrożenia i wskazuje przede wszystkim na szerzenie się „pornografii i komercjalizacji ciała, czemu sprzyja również

¹⁰ BENEDYKT XVI, *Encyklika o miłości chrześcijańskiej „Deus caritas est”*, Watykan, 25 grudnia 2005, nr 5.

¹¹ *Katechizm Kościoła Katolickiego dla Młodych „Youcat”*, Częstochowa 2011.

¹² Papieska Rada ds. Rodziny, *Ludzka płciowość. Prawda i znaczenie. Wskazania dla wychowania w rodzinie*, Watykan 1995, nr 22.

¹³ Badania dowodzą, że 69,1% polskiej młodzieży akceptuje seks przed ślubem kościelnym a 72,9% akceptuje środki antykoncepcyjne. Zob. Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC, Główny Urząd Statystyczny, *Kościół katolicki w Polsce 1991-2011. Rocznik statystyczny*, Warszawa 2014, s. 172.

wynaturzone korzystanie z Internetu”¹⁴. Zauważa także, że lekceważenie cnoty czystości prowadzi do notorycznego wręcz „wspólnego zamieszkania przed ślubem, a nawet wspólnego zamieszkania bez zamiaru zawierania jakiegokolwiek związku instytucjonalnego”¹⁵ (AL 53). Z właściwym sobie radykalizmem Ojciec Święty pisze: „W obecnym czasie istnieje duże zagrożenie, że również seksualność zostanie zdominowana przez zatruwającego ducha «użyj i wyrzuć». Ciało drugiej osoby jest często manipulowane jak coś, co trzyma się tak długo, dopóki zapewnia satysfakcję, a ulega pogardzie, kiedy traci swą atrakcyjność. Czy można zignorować lub ukryć ustawiczne formy dominacji, arogancji, wyzysku, perwersji i przemocy seksualnej, które są produktem wypaczonego rozumienia seksualności, grzebiące godność innych osób oraz wezwanie do miłości pod mrocznym poszukiwaniem siebie samych?” (AL 153).

Powyższe obawy Ojca Świętego sformułowane były już wcześniej. Katechizm *Youcat* przestrzegał bowiem: „Tam, gdzie seksualność oddzielona jest od miłości i szuka się wyłącznie zaspokojenia żądz, niszczy się sens seksualnego zjednoczenia mężczyzny i kobiety. Seksualne zjednoczenie jest najpiękniejszym, cielesno-duchowym wyrazem miłości. Ludzie, którzy szukają seksu bez miłości, oszukują, ponieważ bliskość ciał nie odpowiada bliskości ich serc. Kto nie panuje nad swoim ciałem, wyrządza jemu i duszy trwałą szkodę. Seks staje się niehumaniczny, zostaje zdegradowany do roli używki i staje się towarem. Dopiero zobowiązująca i trwała miłość tworzy przestrzeń dla właściwie przeżywanej i trwale uszczęśliwiającej seksualności” (*Youcat* 403).

Konieczne jest zatem zdynamizowanie formacji do sakramentu małżeństwa w kierunku wychowania do czystości. W odniesieniu do ludzi młodych chodzi głównie o ukazanie piękna i znaczenia ludzkiej seksualności oraz o wychowanie do życia w czystości do czasu zawarcia małżeństwa. Warto jednak ukazywać także sens czystości w małżeństwie, gdyż „osoba, która prowadzi w małżeństwie aktywne życie seksualne, również musi być czysta. Człowiek zachowuje czystość wtedy, gdy akt cielesny stanowi wyraz pewnej i wiernej miłości” (*Youcat* 404; por. KKK 2338).

¹⁴ *Relacja Synodu 2014*, nr 10.

¹⁵ XIV Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, *Relatio finalis*, (24 października 2015), nr 25. Dalej: *Relacja końcowa 2015*.

3. PROMOCJA MAŁŻEŃSTWA I RODZINY

Kolejnym etapem przygotowania do zawarcia sakramentalnego małżeństwa, po głoszeniu kerygmatu i wychowaniu do czystości, powinna być skuteczna zachęta do zawierania małżeństwa i zakładania rodziny¹⁶. Faktem jest bowiem to, co zauważa papież Franciszek, że „coraz więcej osób decyduje się na życie w samotności lub na współżycie w konkubinacie” (AL 33). Jego spostrzeżenia potwierdzają choćby dane z polskiego Głównego Urzędu Statystycznego. Z danych podawanych przez GUS wynika bowiem, że spadek zawieranych małżeństw jest bardzo dynamiczny. W 1980 roku w Polsce zawarto 307373 małżeństw, w 1990 już tylko 255369, w 2000 roku 211150, a w 2014 roku 188488. Równolegle w 1980 roku 39833 małżeństw zakończyło się rozwodem, w 1990 już 42436, w 2000 roku 42770, a w 2014 było aż 65761 rozwodów¹⁷. Warto zauważyć także, że największy odsetek rozwodów przypada na pierwsze lata istnienia małżeństwa¹⁸.

Główną winą za coraz mniejszą liczbę małżeństw papież Franciszek obarcza współczesną kulturę, „która wywiera na ludzi młodych presję, by nie zakładali rodziny ze względu na brak perspektyw na przyszłość. A ta sama kultura proponuje innym tak wiele opcji, że również oni są odwodzeni od założenia rodziny”¹⁹ (AL 40). Ojciec Święty zwraca uwagę także na inne przeszkody w zawieraniu małżeństwa. Wskazuje na „indywidualizm, który wynaturza więzi rodzinne i doprowadza do traktowania każdego członka rodziny jako samotnej wyspy”²⁰ (AL 33); „strach przed uwięzieniem przez relację, która mogłaby odroczyć osiągnięcie aspiracji osobistych” (AL 34); kulturę tymczasowości, która prowadzi do przechodzenia „z jednej relacji uczuciowej do innej”; lęk, „jaki budzi perspektywa stałego zaangażowania”; obsesję „na punkcie czasu wolnego”; narcyzm, który czyni ludzi niezdolnymi do spojrzenia poza siebie, poza własne pragnienia i potrzeby (AL 39). Z tych względów coraz mniej ludzi zawiera małżeństwo, a ci, którzy podejmą taką decyzję, robią to w coraz późniejszym wieku. Powyższe stwierdzenia papieża dowodzą jego dużego realizmu i doskonałej orientacji we współczesnych problemach.

¹⁶ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, nr 1.

¹⁷ Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik demograficzny*, Warszawa 2015, s. 185, 242.

¹⁸ Tamże, s. 247.

¹⁹ FRANCISZEK, *Przemówienie w Kongresie Stanów Zjednoczonych Ameryki* (24 września 2015), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 10(2015), s. 37-38. Przypis z adhortacji *Amoris laetitia*.

²⁰ *Relacja Synodu* 2014, nr 5.

Wobec tego typu tendencji Ojciec Święty jednak zdecydowanie stwierdza: „Jako chrześcijanie nie możemy zrezygnować z proponowania małżeństwa” (AL 35). Małżeństwo jest przecież najbardziej powszechnym powołaniem człowieka. Jak stwierdza katechizm *Youcat*: „W miłości mężczyzny i kobiety, zwłaszcza we wspólnocie małżeńskiej, w której mężczyzna i kobieta stają się „jednym ciałem” (Rdz 2,24), ludzie mogą zobaczyć coś z tego szczęścia zjednoczenia z Bogiem, w którym każdy człowiek znajdzie ostateczną pełnię. Podobnie jak wierna jest miłość Boża, tak również ich miłość próbuje być wierna” (*Youcat* 64) i na innym miejscu: „Bóg przeznaczył sobie nawzajem mężczyznę i kobietę, żeby „nie byli już więcej dwoje, ale jednym ciałem” (por. Mt 19,6): w ten sposób powinni żyć miłością, być płodni i symbolizować samego Boga, który jest niczym innym jak obfitością miłości” [1601-1605] (*Youcat* 260).

Z tego względu podstawowym zadaniem przygotowania do małżeństwa jest przekonanie młodych ludzi do jego zawarcia. Oczywiście nie chodzi o pochopne i lekkomyślne zawieranie małżeństwa, gdyż właśnie „przyczyną wielu nieszczęśliwych małżeństw jest wielki pośpiech i lekkomyślność przy ich zawieraniu, co pociąga za sobą nieobliczalne skutki”²¹. Papież Franciszek zwraca uwagę, że motywacją do zawarcia małżeństwa może być tylko odkrycie jego wartości i bogactwa²² i w adhortacji *Amoris laetitia* przekonuje młodych ludzi do tego, że nic „nie ulega osłabieniu, gdy miłość przyjmuje formę instytucji małżeństwa” (AL 131). Poleca, aby pomóc młodzieży w uznaniu małżeństwa za „dynamiczny proces rozwoju i realizacji, niż jako ciężar, który trzeba znosić przez całe życie” (AL 37). Młodzież powinna zrozumieć, że małżeństwo „wyraża prawdziwą i skuteczną decyzję o przekształceniu dwóch dróg w jedną jedyną, niezależnie od tego, co by się działo, i niezależnie od wszelkich możliwych wyzwań” (AL 132), że ono „uwzniosła i udoskonala społeczny wymiar życia, przyznaje seksualności jej najwspanialszy sens, a jednocześnie promuje dobro dzieci i daje im najlepsze warunki dla ich dojrzewania i wychowania” (AL 205).

Pozostaje jednak ważna kwestia dotycząca sposobów promowania małżeństwa i rodziny wśród młodych ludzi. Wydaje się, że najbardziej skutecznym z nich jest świadectwo dawane przez małżeństwa, które „nie tylko wytrwały w czasie, ale nadal rozwijają wspólny projekt i zachowują wzajemne uczucie” (AL 38). Konkretnie przykłady małżeńskiego szczęścia, płynącego z wiernej i trwałej miłości,

²¹ Konferencja Episkopatu Polski, *Instrukcja o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim*, Warszawa 1989, nr 30.

²² *Relacja Synodu* 2014, nr 26.

mają duże szanse, aby zachęcić młodych ludzi do poszukiwania spełnienia na takiej samej drodze.

Z drugiej strony konieczne jest ukazywanie walorów małżeństwa, ale jak stwierdza Ojciec Święty: „Niczemu dobremu nie służą pewne fantazje o miłości idyllicznej i doskonałej, pozbawionej w ten sposób wszelkich bodźców do rozwoju [...]. Zdrowsza jest realistyczna akceptacja ograniczeń, wyzwań i niedoskonałości oraz usłyszenie wezwania, aby razem się rozwijać, aby dojrzewiała miłość i pielęgnowano solidność związku, niezależnie od tego, co by się działo” (AL 135).

4. UKAZYWANIE WARTOŚCI PŁODNOŚCI MAŁŻEŃSKIEJ

Sobór Watykański II podkreślał, że małżeństwo jest przede wszystkim „głębką wspólnotą życia i miłości” (KDK 48) stanowiącą dobro dla samych małżonków, a seksualność jest „podporządkowana miłości małżeńskiej mężczyzny i kobiety” (KPK kan. 1055§ 1). Zatem również „małżonkowie, którym Bóg nie dał potomstwa, mogą mimo to prowadzić głębokie życie małżeńskie z ludzkiego i chrześcijańskiego punktu widzenia” (KKK 1654). Nie zmienia to faktu, że małżeństwo „z natury” (KDK 48) ukierunkowane jest na prokreację. Przypomina o tym *Katechizm Kościoła Katolickiego*: „Małżonkowie, powołani do dawania życia, uczestniczą w stwórczej mocy i w ojcostwie Boga” (KKK 2367) oraz *Katechizm Młodych Youcat*: „Podobnie jak Bóg jest stwórczy w swej miłości, taki ma być również człowiek i dlatego powinien wydawać na świat potomstwo” (*Youcat* 400). Zrodzenie i wychowanie potomstwa jest więc jednym z najważniejszych zadań małżeństwa, a płodność jednym z jego najważniejszych przymiotów²³.

Uświadamianie tych kwestii staje się współcześnie niezwykle pilne, gdyż w Europie można mówić wręcz o katastrofie demograficznej. Potwierdzeniem tego stanowiska są oficjalne dane mówiące, że w 1980 w Polsce urodziło się 701553 dzieci, w roku 2010 nowo narodzonych było 415030, a w 2014 roku już tylko 376501²⁴. Przyczyny tego stanu rzeczy są zapewne złożone i dotyczą dużo mniejszej liczby zawieranych małżeństw, coraz starszego wieku, w którym są zawierane²⁵ czy emigracji. Jednocześnie jednak spada dzietność osób żyjących w małżeństwie. Na pewno powodem są tu różnego rodzaju choroby cywilizacyjne, brak

²³ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, nr 61.

²⁴ Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik demograficzny*, s. 262.

²⁵ Tamże, s. 189.

pracy i perspektyw na przyszłość, jak również dzisiejsza kultura. Jak bowiem zauważa papież Franciszek: „Społeczeństwo konsumpcyjne może również zniechęcać ludzi do posiadania dzieci, aby tylko zachować swoją wolność i własny styl życia”²⁶ (AL 42).

Oczywiste jest więc, że przygotowanie do sakramentu małżeństwa powinno ukazywać piękno rodzicielstwa i zachęcać do posiadania potomstwa. Wielokrotnie pisze o tym papież w *Amoris laetitia*: „Towarzyszenie powinno zachęcać małżonków, by byli hojni w przekazywaniu życia” (AL 222) oraz nieco dalej: „Trzeba zachęcać małżonków do fundamentalnej postawy przyjęcia wielkiego daru dzieci” (AL 223). Apel ten jest aktualny także w odniesieniu do małżonków, którzy nie mogą mieć własnych dzieci. Im Ojciec Święty proponuje adopcję, pisząc: „Wybór adopcji i powierzenia w opiekę wyraża szczególną płodność doświadczenia małżeńskiego”²⁷.

5. KATECHEZA MISTAGOGICZNA

Ważnym zadaniem formacji do sakramentu małżeństwa powinna być katecheza mistagogiczna, której celem jest wprowadzenie w misterium Chrystusa przez świadome uczestnictwo w liturgii sakramentu²⁸. W mistagogii chodzi przede wszystkim o przezwycięzenie magicznego, zewnętrznego przeżywania liturgii, ukazanie jej głębi i egzystencjalnych skutków²⁹. W praktyce zatem polega ona na wyjaśnieniu poszczególnych znaków i słów składających się na celebrację oraz wypracowanie „odpowiednich postaw, które pozwolą na aktywne włączenie się do kultu”³⁰. Najczęściej wyróżnia się trzy płaszczyzny katechezy mistagogicznej: celebratywną, misteryjną i egzystencjalną (zob. KL 11; 19). Udział w liturgii powinien cechować się pogłębionym rozumieniem używanych w niej gestów, znaków, postaw (wymiar celebratywny), najgłębszego znaczenia sprawowanej liturgii związanego z Paschą Chrystusa (wymiar misteryjny), a także osobistym zaangażowaniem uczestnika liturgii (wymiar egzystencjalny) (SC 64)³¹.

²⁶ Relacja końcowa 2015, nr 7.

²⁷ Relacja Synodu 2014, nr 58.

²⁸ Zob. W. ŚWIERZAWSKI, *Odo Casel OSB – mystagog Kościoła współczesnego – o misterium i mistagogii*, „Anamnesis” 5 (1998-1999), nr 1, s. 55–69.

²⁹ R. HAJDUK, *O słowach, które uzdrawiają*, cz. 4, „Homo Dei” 69 (1999), nr 4(253), s. 107.

³⁰ P. MAKOSA, *Katecheza młodzieży gimnazjalnej*, Lublin 2009, s. 477.

³¹ Por. R. BUCHTA, *Katecheza mistagogiczna jako droga prowadzenia wiernych do wewnętrzniego uczestnictwa w celebracji Eucharystii w świetle posynodalnej adhortacji apostolskiej „Sacramentum caritatis”*, „Katecheta” 52 (2008), nr 1, s. 11–22.

W tym kontekście podstawową kwestią, którą powinni zrozumieć kandydaci do małżeństwa jest to, że w Kościele katolickim jest ono sakramentem, dzięki któremu człowiek może uczestniczyć w ofierze Chrystusa i osiągnąć zbawienie³². Konieczne jest także, aby byli świadomi, iż to oni sami udzielają sobie sakramentu małżeństwa (KPK kan. 1055). Przypomina o tym papież Franciszek w *Amoris laetitia* w następujący sposób: „zgodnie z tradycją łacińską Kościoła, szafarzami w sakramencie małżeństwa są pobierający się mężczyzna i kobieta, którzy wypowiadając wzajemną zgodę i wyrażając ją we wzajemnym darze ciała otrzymują wielki dar” (AL 75). W katechezie mistagogicznej bardzo ważne jest także „wyjaśnienie nowożeńcom sensu każdego gestu podczas celebracji liturgicznej, aby im pomóc w jej zrozumieniu i głębokim przeżyciu” (AL 213). Polskie *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* wskazuje na następujące kwestie, które należy omówić z kandydatami do małżeństwa: „sakrament znakiem; przymierze małżeńskie a Przymierze Chrystusa z Kościołem; sakrament małżeństwa i Eucharystii; znaczenie poszczególnych elementów przysięgi małżeńskiej; części ceremonii: czytania, homilia, ślubowanie, poświęcenie i nałożenie obrączek, znak pokoju – pierwszy w małżeństwie, Komunia św. i błogosławieństwo”³³.

Istotą liturgii sakramentu małżeństwa jest przysięga złożona przez narzeczonych w obecności świadków. Wyjaśnienie jej znaczenia i skutków staje się dzisiaj pilnym zadaniem. Jak bowiem zauważa papież Franciszek: „Niekiedy narzeczeni nie postrzegają teologicznego i duchowego ciężaru zgody, która rzuca światło na znaczenie wszystkich następnych gestów. Trzeba podkreślić, że słów tych nie można ograniczać do teraźniejszości. Pociągają one za sobą pewną totalność obejmującą przyszłość: *dopóki śmierć was nie rozdzieli*” (AL 214). Symbolem tej więzi są obrączki, które małżonkowie wzajemnie sobie nakładają. W analizie treści przysięgi małżeńskiej warto podkreślić najważniejsze przymioty małżeństwa, tj. jedność, płodność, wierność i nierozzerwalność. Należy wyjaśnić, że małżeństwo katolickie to związek jednego mężczyzny z jedną kobietą i jednej kobiety z jednym mężczyzną, którzy mają nieustannie wzrastać w tej jedności, dzięki wierności przysiędze małżeńskiej, wspólnej modlitwie i uczestnictwu w życiu sakramentalnym. W odniesieniu do płodności trzeba wyjaśnić, że miłość małżeńska z natury chce być płodna, dlatego zmierza do zrodzenia potomstwa, a przekazując życie małżonkowie uczestniczą w stwórczej miłości Boga. Wierność i nie-

³² B. TESTA, *Sakramenty Kościoła*, Poznań 1998, s. 208.

³³ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, s. 30; Zob. K. WĘTKOWSKI, *Kanoniczno-duszpasterskie przygotowanie do zawarcia małżeństwa w świetle przemówienia Benedykta XVI do Roty Rzymskiej z 22 stycznia 2011 roku*, „Studia Gnesnensia” 25 (2011), s. 419.

rozerwalność oznacza, że sakrament małżeństwa trwa aż do śmierci jednego z nich, a zdrada małżeńska jest złamaniem przysięgi złożonej małżonkowi i samemu Bogu³⁴. Warto także uświadamiać młodym ludziom, że w Kościele rzymskokatolickim nie ma rozwodów. Kościół może jedynie stwierdzić, że w niektórych przypadkach małżeństwo było nieważne od samego początku.

Warto także zadbać o to, aby „z pomocą czytań biblijnych rozważać i ubogacić znaczenie wymienianych obrzązków ślubnych lub innych znaków będących częścią obrzędu. Nie byłoby też dobrze, gdyby narzeczeni przyszli do ślubu nie pomodliwszy się razem jedno za drugie, prosząc Boga o pomoc, aby byli wierni i hojni, wspólnie pytając Boga, czego od nich oczekuje, a także powierzając swoją miłość przed obrazem Maryi” (AL 216).

Dobrze przeprowadzona katecheza mistagogiczna pozwoli odkryć istotę i bogactwo sakramentu małżeństwa. W konsekwencji zaowocuje to nie tylko godnym jego przyjęciem, ale bez wątpienia wpłynie także na jakość i trwałość małżeństwa. Gwarantuje to nie tylko większa świadomość małżonków co do przyjmowanych zobowiązań, ale przede wszystkim łaska udzielana w tym sakramencie ludziom wierzącym.

*

Efektywne przygotowanie do sakramentu małżeństwa staje się dzisiaj jednym z najważniejszych wyzwań dla Kościoła. Konieczne jest zatem to, aby najpierw jasno określić zadania, które powinno realizować takie przygotowanie. W niniejszym artykule podjęto próbę ich przedstawienia w odniesieniu do adhortacji apostolskiej papieża Franciszka *Amoris laetitia*. Wśród najważniejszych zadań formacji nupturientów wskazano na głoszenie kerygmatu chrześcijańskiego mającego na celu pogłębienie lub wzbudzenie wiary; troskę o czystość przedmałżeńską w obliczu licznych zagrożeń tej dziedziny życia; promocję małżeństwa i rodziny zachęcającą do zawierania sakramentalnego związku małżeńskiego; ukazywanie wartości małżeńskiej płodności i zachęcanie do posiadania potomstwa oraz mistagogię do sakramentu małżeństwa wprowadzającą w głąbię przeżywanej liturgii.

³⁴ Zob. R. ZIELIŃSKI, *Nierozzerwalność małżeństwa – relikw przeszłości czy szansa na sukces?*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 21(2013), s. 225-242; zob. J. GRĘZLIKOWSKI, *Ślubuję Ci... miłość, wierność i uczciwość. Przewodnik dla pragnących zawrzeć sakrament małżeństwa*, Włocławek 2011.

Wskazane zadania wydają się być podstawą formacji do sakramentu małżeństwa. Konieczne jest jednak także przekonanie narzeczonych, „aby nie postrzegali pobrania się jako końca drogi, ale aby podjęli małżeństwo jako powołanie, które wymaga stanowczej i realistycznej decyzji, aby wspólnie przejść przez wszystkie próby i chwile trudne” (AL 211). Dobrze zorganizowane i przeżyte przygotowanie do sakramentu małżeństwa daje nadzieję na to, że radość miłości (*amoris laetitiae*) stanie się udziałem poszczególnych rodzin i całego Kościoła.

BIBLIOGRAFIA

- BENEDYKT XVI, Encyklika o miłości chrześcijańskiej *Deus caritas est*, Watykan, 25 grudnia 2005.
- BRZEZIŃSKI M., Przygotowanie do celebracji sakramentu małżeństwa jako sakramentu wiary i miłości, „*Studia Teologiczne*” 27 (1990), s. 127-136.
- BUCHTA R., Katecheza mistagogiczna jako droga prowadzenia wiernych do wewnętrznego uczestnictwa w celebracji Eucharystii w świetle posynodalnej adhortacji apostołskiej „*Sacramentum caritatis*”, „*Katecheta*” 52 (2008), nr 1, s. 11-22.
- DZIEWIECKI M., Program formacyjny dla narzeczonych – przygotowanie do sakramentu małżeństwa, „*Studia nad Rodziną*” 7 (2003), nr 1, s. 131-148.
- FRANCISZEK, Przemówienie w Kongresie Stanów Zjednoczonych Ameryki (24 września 2015), „*L’Osservatore Romano*” (wyd. pol.), 10(2015), s. 37-38.
- Główny Urząd Statystyczny, Rocznik demograficzny, Warszawa 2015.
- GRĘŻLIKOWSKI J., Ślubuję Ci... miłość, wierność i uczciwość. Przewodnik dla pragnących zawrzeć sakrament małżeństwa, Włocławek 2011.
- HAJDUK R., O słowach, które uzdrawiają, cz. 4, „*Homo Dei*” 69 (1999), nr 4(253), s. 106-117.
- III Nadzwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, *Relatio Synodi* (18 października 2014). Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC. Główny Urząd Statystyczny, Kościół katolicki w Polsce 1991-2011. Rocznik statystyczny, Warszawa 2014.
- Katechizm Kościoła Katolickiego dla Młodych *Youcat*, Częstochowa 2011.
- Konferencja Episkopatu Polski, Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin, Warszawa 2003.
- Konferencja Episkopatu Polski, Instrukcja o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim, Warszawa 1989.
- KURZYDŁO D., Przygotowanie do małżeństwa jako forma katechezy dorosłych, „*Warszawskie Studia Pastoralne*” 21 (2013), s. 25-50.
- MAKOSA P., Katecheza młodzieży gimnazjalnej, Lublin 2009.
- OFFMAŃSKI A., W kierunku katechezy ewangelizacyjnej. Polska katecheza młodzieżowa w latach 1945-2000, Szczecin 2000.
- Papieska Rada ds. Rodziny, *Ludzka płciowość. Prawda i znaczenie. Wskazania dla wychowania w rodzinie*, Watykan 1995.
- PORADA E., Jakie przygotowanie do małżeństwa w Kościele XXI wieku? „*Studia Salvatoriana Polonica*” 8 (2014), s. 49-64.
- SPADARO A., «*Amoris Laetitia*». Struttura e significato dell’Esortazione apostolica post-sinodale di Papa Francesco, „*La Civiltà Cattolica*”, 23 kwietnia 2016, s. 105-128.
- STALA J., Rodzina XXI wieku w perspektywie nauczania Jana Pawła II. „*Polonia Sacra*” 19 (2015), nr 4 (41), s. 155-174.

- ŚWIERZAWSKI W., Odo Casel OSB – mistagog Kościoła współczesnego – o misterium i mistagogii, „Anamnesis” 5 (1998-1999), nr 1, s. 55–69.
- TESTA B., Sakramenty Kościoła, Poznań 1998.
- WĘTKOWSKI K., Kanoniczno-duszpasterskie przygotowanie do zawarcia małżeństwa w świetle przemówienia Benedykta XVI do Roty Rzymskiej z 22 stycznia 2011 roku, „Studia Gnesnensia” 25 (2011), s. 413-423.
- XIV Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, *Relatio finalis* (24 października 2015).
- ZIELIŃSKI R., Nierozzerwalność małżeństwa – relikw przeszłości czy szansa na sukces?, „Warszawskie Studia Pastoralne” 21(2013), s. 225-242.

ZADANIA KATECHEZY
PRZYGOTOWUJĄCEJ DO SAKRAMENTU MAŁŻEŃSTWA
W ŚWIETLE ADHORTACJI *AMORIS LAETITIA*

S t r e s z c z e n i e

Niniejszy artykuł jest próbą odpowiedzi na apel Ojca Świętego Franciszka, wyrażony w adhortacji *Amoris laetitia*, wzywający do lepszego przygotowania młodych ludzi do zawarcia sakramentu małżeństwa. Ukazany problemem jest odpowiedź na pytanie o najważniejsze zadania, jakie powinno wypełniać przygotowanie do małżeństwa, żeby było jak najbardziej skuteczne, czyli owocowało świadomością znaczenia tego sakramentu, akceptacją wszystkich jego przymiotów, ważnym i godziwym przyjęciem sakramentu małżeństwa, a następnie pogłębianiem relacji z Bogiem i małżonkiem przez całe życie. Do głównych zadań formacji do sakramentu małżeństwa, odczytanych z adhortacji *Amoris laetitia* i poddanych analizie w tym artykule, należą następujące: głoszenie kerygmatu chrześcijańskiego, troska o czystość, promocja małżeństwa i rodziny, ukazywanie wartości małżeńskiej płodności oraz mistagogia do sakramentu małżeństwa.

Słowa kluczowe: katecheza; sakrament małżeństwa; adhortacja *Amoris laetitia*; papież Franciszek.